

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2022.67.25>

УДК 343.9

Каріна Вікторівна Калюга
доктор юридичних наук, доцент,
заступник завідувача кафедри
кримінального права, процесу та криміналістики
Інституту економіки та права

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9941-9690>

E-mail: kalugaalim@gmail.com

Класичний приватний університет

ЩОДО СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ (ОБҐРУНТУВАННЯ МОЖЛИВОСТІ ТА ДОЦІЛЬНОСТІ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ)

Статтю присвячено аналізу сучасного стану детективної діяльності в Україні. Досліджено державний та приватний сектор детективної діяльності в Україні; можливості та доцільності її легалізації та функціонування. Розглянуто низку законопроектів про легалізацію детективної діяльності; передумови звернення до таких послуг; розглянуто, так би мовити – прототипи такої діяльності. Проілюстровано досвід зарубіжних країн та напрацювань діючих українських агентств. Виокремлено значущість особливості цього виду правоохоронної діяльності, наголошено на її індивідуальності та звичайній практиці (як і будь-якого іншого виду господарської діяльності) одночасно. Зроблено попередні висновки про стан її функціонування й намічено перспективи подальшого розвитку та шляхи вдосконалення детективної діяльності в Україні тощо.

Ключові слова: *детективна діяльність, детективні фірми, детективні агентства, детективні послуги, журналістська діяльність, органи поліції, підприємницька діяльність, правоохоронна діяльність, приватна охоронна діяльність, охоронні фірми, розшуковці.*

Постановка проблеми. Сьогодні, парламентський Комітет з питань правоохоронної діяльності рекомендує Верховній Раді прийняти законопроект про легалізацію детективної діяльності. За неофіційними даними, зараз в усіх регіонах України працює декілька тисяч приватних детективів та приватних детективних агентств. У восьми різних регіонах створено посади детективів на різних рівнях (в Київській, Запорізькій, Львівській, Одеській, Полтавській, Сумській, Харківській і Хмельницькій областях). Також було створено додаткове управління в Головному слідчому управлінні Національної поліції. Штат таких підрозділів відібрано за допомогою проведення конкурсу. 75 % штату – це колишні оперативні співробітники. Ці підрозділи займаються розслідуваннями: збирають докази, ведуть

спеціальні спостереження, аналізують факти й окреслюють кроки (розробляють версії). В них добрі показники роботи; це не безпідставно, в силу того що штат складається з досвідчених фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі становлення детективної діяльності в нашій та зарубіжних країнах приділяли увагу у своїх дослідженнях такі вітчизняні та зарубіжні вчені та науковці, як А. М. Бабенко, О. М. Бандурка, В. С. Батиргарєєва, В. М. Бєсчастний, С. О. Бичін, А. Б. Блага, В. І. Бобрик, І. Г. Богатирьов, С. С. Вітвіцький, А. Ф. Волобуєв, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, І. Б. Гончаренко, В. К. Гришук, В. Л. Грохольський, С. Ф. Денисов, О. М. Джужа, А. І. Долгова, В. М. Дрьомін, В. І. Женунтій, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, Д. П. Калаєнов, О. Г. Кальман, М. В. Карчевський, О. Г. Колб, В. Я. Конопельський, І. М. Копотун, О. Є. Користін, О. Г. Кулик, О. М. Литвинов, В. В. Лунєєв, В. О. Меркулова, Ю. О. Михайлова, Є. С. Назимко, О. В. Одерій, Н. А. Орловська, М. І. Панов, Є. О. Письменський, О. О. Пунда, І. М. Риженко, М. О. Семенишин, Є. Л. Стрельцов, В. Я. Тацій, В. О. Туляков, П. Л. Фріс, І. М. Чекмарьова, О. Ю. Чередниченко, В. О. Черков, В. В. Шаблістий, В. І. Шакун, Г. Й. Шнайдер, Н. С. Юзікова, С. С. Юрко, І. С. Яковець, Х. П. Ярмачі, О. Н. Ярмиш та інші.

Проте, у наявних дослідженнях питанням простеження практики застосування детективної діяльності приділялося уваги не достатньо для побудови повного й структурованого вчення про детективну діяльність, як дієвий метод попередження, розкриття та розслідування злочинів та встановлення особи злочинця тощо. В поточних умовах злочинність в Україні набуває дедалі поширенішого й агресивнішого характеру, стає все більш організованою та професійною. В її структурі значно збільшується кількість розбійних нападів, крадіжок майна, у тому числі з приватних офісів, крамниць, квартир; злочинці все більш загрожують особистій безпеці громадян – вбивства, тяжкі тілесні ушкодження, зґвалтування. Почастішали випадки вбивств «на замовлення», групові розбої та пограбування із застосуванням вогнепальної зброї, напади на підприємців і банкірів. За цих умов зусилля правоохоронних органів щодо захисту громадян та їх майна не завжди досягають бажаних наслідків. Тому приватні фірми, банки та установи організують власні служби (підрозділи) безпеки, наймають охоронників, створюють детективні агентства. Так, як правило, детективну діяльність ведуть люди, які в минулому мали відношення до правоохоронних органів, органів державної безпеки, розвідувальних служб або інших державних органів, які мають відношення до оперативної діяльності.

Найавторитетнішою міжнародною організацією у сфері розслідувань та безпеки є Всесвітня Асоціація Детективів, заснована ще в 1925 р. Вона об'єднує велику кількість (понад тисячу) кращих спеціалістів приватних детективних і охоронних структур з більш ніж 60 країн світу, причому їх кількість постійно збільшується, оскільки під час кожної щорічної конференції, особливо останнім часом, на вступ до неї надходить до ста заявок. У Європі професія приватних детективів визнана директивою Європейського Співтовариства 1967 р., яка гарантує свободу підприємництва в усіх країнах-членах ЄС. Жодна країна не може заборонити або обмежити права

приватного підприємця, не будучи при цьому не засудженою Європейським судом [1].

Вивчення досвіду низки зарубіжних країн, наприклад, США, Великобританії, Франції, Німеччини, Ізраїлю та інших показує, що діяльність приватних детективів регламентується відповідним законодавством. Так, в Англії кількість персоналу приватних охоронних і детективних фірм вдвоє перевищує кількість співробітників поліції [22, с. 248-259]. У США бюджет таких компаній на 50 відсотків вище, ніж бюджет усіх органів поліції разом узятих, а кількість співробітників складає близько 1 млн. чоловік. В Ізраїлі, при кількості населення близько 5 млн. жителів, нараховується близько 2 тис. детективних агентств [8, с. 1]. Такі дані приводились в пояснювальній записці до законопроекту Закону Російської Федерації «О частной детективной и охранной деятельности в Российской Федерации». Після його прийняття, за перші два роки офіційно запрацювало 6605 охоронних підприємств і служб безпеки [2, с. 10].

Аналізуючи зміст вищевказаного Закону, доходимо висновку, що ним передбачено, що правову основу такої приватної детективної (розшук) та охоронної діяльності в першу чергу складає Конституція; приватна детективна та охоронна діяльність організацій та індивідуальних підприємців ведеться на підставі спеціального дозволу (ліцензії) органів внутрішніх справ з метою захисту законних прав та інтересів своїх клієнтів; на громадян, які здійснюють приватну детективну та охоронну діяльність, дія законів, котрі закріплюють правовий статус працівників правоохоронних органів, не поширюється; громадяни, що займаються приватною детективною діяльністю, не мають права здійснювати будь-які оперативно-розшукові дії, котрі віднесено законом до виключної компетенції органів, яким таке право надано; контроль і нагляд за приватною детективною та охоронною діяльністю на території здійснюють федеральний орган виконавчої влади, у веденні якого знаходяться питання внутрішніх справ, інші федеральні органи виконавчої влади та підпорядковані їм органи і підрозділи. Фактично вказаний Закон передбачає та регламентує надання приватних детективних послуг у двох напрямках – приватна розшукова діяльність (Розд. II Закону) та приватна охоронна діяльність (Розд. III Закону). У Законі також передбачені певні обмеження в сфері діяльності приватного детектива, зокрема йому забороняється: 1) приховувати від правоохоронних органів факти злочинів (які підготовлюються, вчиняються або вже вчинені), що стали їм відомі; 2) видавати себе за співробітників правоохоронних органів; 3) збирати відомості, пов'язані з особистим життям, із політичними чи релігійними переконаннями окремих осіб; 4) здійснювати відео- та аудіозапис, фото- та кінозйомку в службових або інших приміщеннях без письмового дозволу на це відповідних посадових або приватних осіб; 5) вдаватися до дій, що посягають на права й свободи громадян; 6) здійснювати дії, що ставлять під загрозу життя, здоров'я, честь, гідність і майно громадян; 7) фальсифікувати матеріали чи вводити в оману клієнта; 8) розголошувати зібрані під час виконання договірних зобов'язань відомості про замовника, в тому числі відомості, що стосуються питань

забезпечення захисту життя та здоров'я громадян (або) охорони майна замовника, використовувати їх з будь-якою метою всупереч інтересам замовника чи в інтересах третіх осіб, крім як на підставах, передбачених законодавством; 9) передавати свою ліцензію для використання її іншими особами; 10) використовувати документи та інші відомості, отримані в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності органами, вповноваженими в цій сфері діяльності; 11) отримувати та використовувати інформацію, що міститься в спеціальних й інформаційно-аналітичних базах даних органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, з порушенням порядку, встановленого законодавством [5].

Метою дослідження є аналіз сучасного стану детективної діяльності в Україні. Тому, дослідження криміналістичної характеристики детективної діяльності, як дієвої складової у процесі розкриття, розслідування злочинів та встановлення особи злочинця, дозволить визначити та обґрунтувати завдання зазначеної діяльності, як в приватному так і в державному секторі. Підґрунтя функціонування бюро та практика застосування таких послуг потребує, на наш погляд, додаткового дослідження з метою належного науково-методичного забезпечення.

Викладення основного матеріалу. Безперечно, що Україна неодмінно має враховувати позитивний досвід зарубіжних країн, але, в той же час, необхідно пам'ятати, що держави із розвинутою системою детективних агентств і приватної охорони – це держави із багатовіковим досвідом демократичних та загальноправових цінностей [6].

Детектив (від англ. detective – сищик, disclosure – розкриття) – це агент розшуку, сищик [21, с. 94]; інше, детектив (чол.) 1. род. а. У капіталістичних країнах – агент таємної служби розшуку. «Серед верховинців стояли й нишпорили по всьому Хусту ще й сотні детективів – у одязі лісорубів, у верховинському чабанському вбранні і навіть – у чорних рясах отців василіянів...» (Семен Скляренко, Карпати, II, 1954, 8). 2. род. у. Літературний твір або кінофільм, присвячений розкриттю заплутаної таємниці, як правило, пов'язаної зі злочином. Значною популярністю користуються в світі автори пригодницького жанру, а також детективу (Вечірній Київ, 25.VII 1957, 4). Детективний, а, е. Стос. до розкриття заплутаної таємниці, як правило, пов'язаної із злочином. «Дрезина несамовито загаркотіла й понеслась ... Як у детективному фільмі...» випадково спало на думку (Іван Ле, Міжгір'я, 1953, 282) [23, с. 258].

Сьогодні, зазначена діяльність урегульована лише одним законодавчим актом – Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України». Ч. 4 с. 5 зазначеного Закону передбачено, що до структури управлінь Національного бюро можуть входити підрозділи детективів, що здійснюють оперативно-розшукові та слідчі дії, інформаційно-аналітичні, оперативно-технічні підрозділи, підрозділи, що здійснюють виявлення майна, яке може бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації, підрозділи швидкого реагування, забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та забезпечення безпеки працівників, представництва інтересів в іноземних юрисдикційних органах, експертні, фінансові,

кадрові та інші підрозділи [20, с. 5-6]. Реєстрацією ж приватних детективних агентств в Україні ніхто не займається, назвати їхню точну кількість доволі складно. Але за неофіційними даними, їх нараховується більше 2 тисяч. Співробітники цих організацій стверджують, що в них немає відбою від клієнтів.

Не можна сказати, що детективні агентства в Україні ведуть зовсім вже підпільну роботу. В українському законодавстві немає норм, які б регулювали діяльність приватних детективів. Та їхня відсутність не говорить про те, що таку діяльність заборонено. Поза законом знаходиться частина послуг, які надають приватні розшуковці, наприклад, прослуховування приміщень, організація відеоспостереження тощо. Не можна також сказати, що розшуковці з нетерплячістю чекають, щоб їхню діяльність почали регулювати. З однієї сторони, повноцінна й легальна робота їхніх агентств – це податки та робочі місця. З іншої, це чіткі межі, в яких детективи повинні будуть діяти. Україна тільки починає цей шлях. Тому, розглядаючи питання щодо розширення кола повноважень приватних детективних агентств та недержавних охоронних фірм чи спрощення процедури їх ліцензування, обов'язково слід враховувати внутрішню соціально-політичну специфіку, недосконале врегулювання цієї сфери на законодавчому рівні (до цього часу не прийняті: Закон України «Про охоронну діяльність», Закон України «Про зброю» тощо; а проект Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», взагалі, відхилено та знято з розгляду) [3; 12-14].

Можливості функціонування детективних агентств на Україні забезпечуються такими нормативними актами: Закони України «Про інформацію», «Про видавничу справу», «Про телебачення і радіомовлення», «Про інформаційні агентства», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про державну таємницю», «Про звернення громадян», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про авторські права і суміжні права», «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про господарські товариства»; Постанова Кабінету Міністрів України від 04.01.2002 № 3 «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади». Усе це дає підстави розглядати діяльність з надання детективних та охоронних послуг, як специфічні та особливі види господарської діяльності [16]. Необхідно також усвідомлювати, що здійснення детективної і охоронної діяльності – це сфери, які завжди були пов'язані з ризиком для життя, і з ризиком не тільки для самих працівників цих установ, але і для оточуючих.

Саме наявність таких об'єктивних обставин виправдано викликає підвищену увагу та відповідні вимоги до цих видів діяльності, а також до перегляду умов надання детективних послуг. Сьогодні в Україні існують проекти Закону України «Про охоронну діяльність» авторів Новікова О. В. та Просянка В. В., які визначають правові та організаційні засади здійснення охоронної діяльності, її суб'єктів, а також загальні засади

взаємодії суб'єктів охоронної діяльності з державними органами в галузі охорони правопорядку та боротьби із злочинністю [13-15]. Аналізуючи їх, приходимо до висновку, що: Положення проєктів містять в цілому переважно більшість тез, які вже неодноразово реєструвалися (як проєкти Законів [10-11; 156-19]) в Верховній Раді України. В черговий раз проєкти подаються безпосередньо народними депутатами України, при цьому ігнорується думка осіб, котрих вони стосуються, і навіть центральних органів влади, як – Мін'юсту України, Держпідприємництва, Антимонопольного комітету, без затвердження подання в Кабінеті Міністрів, без чисельних висновків та зауважень з порушених питань Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України. На сьогоднішній день органом ліцензування визначено МВС України, котре не має на вищому рівні та в підлеглих органах структур, які б виконували державні функції з питань ліцензування. Всі ці функції передані Державній службі охорони (далі – ДСО) при МВС України, підрозділи якої є основними учасниками надання платних послуг на ринку охорони. І тепер без наявності такого Закону і при прийнятті його саме ця структура встановлює правила, контролює та вирішує «казнити або милувати». Роль МВС зведена тільки до підпису при видачі ліцензії та підпису рішення про її анулювання [4, с. 299]. При прийнятті Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» в одній із запропонованих редакцій, норми якого передбачають прийняття значної кількості підзаконних актів, які відповідно будуть готуватися структурою ДСО (зрозуміло «під себе») і з великою вірогідністю можна прогнозувати, що зникне нормальна цивілізована конкуренція, яка тільки зароджується в Україні в сфері охоронного бізнесу; буде встановлено жорсткий монополізм однієї підприємницької структури під «кришуванням» МВС; виникнуть нові потоки додаткових коштів збагачення (не держави), а окремої наявної комерційної структури або нової структури «при» тощо.

Цими законопроєктами «пропонуються» обмеження недержавних охоронних структур, в тому числі в проєктах Закону не передбачено здійснення охоронної діяльності фізичними особами-підприємцями (далі – ФОП); значне обмеження прав недержавних охоронних структур. При прийнятті такого проєкту ДСО сама буде визначати, які об'єкти охороняються тільки Державною службою охорони. Протягом 14 років Кабінет Міністрів України повинен був встановити «Порядок» визначення особливо важливих об'єктів, що повинні охоронятися ДСО. Розробка Порядку доручалась Міністерству оборони, Мін'юсту, але цього не було зроблено, тепер ДСО через МВС сам собі визначить такий перелік.

19.01.2010 вступили в дію нові «Ліцензійні умови здійснення господарської діяльності з надання послуг, пов'язаних з охороною державної та іншої власності, надання послуг з охорони громадян». Цим законодавчим актом встановлено жорсткі вимоги до організації охорони об'єктів недержавними охоронними підприємствами, нові кваліфікаційні характеристики персоналу охорони цих підприємств і чітка градація охоронюваних об'єктів за категоріями важливості (категорії «А», «Б» та «В») (відповідно до ст.ст. 3.2., 3.4. нових Ліцензійних умов визначено, що охоронці

підприємства повинні відповідати кваліфікаційним вимогам, визначеним певним наказом Міністерства праці та соціальної політики України № 336 від 29.12.2004 року «Про ствердження Випуску 1 «Професії працівників, які є загальними для всіх видів економічної діяльності»» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників). Невиконання охоронним підприємством вимог до персоналу є протизаконним і тягне за собою позбавлення ліцензії на охоронну діяльність. Виходить, через те, що в Україні цей вид діяльності ще не повністю врегульовано, ними реєструються засоби масової інформації, що дозволяє агентствам здійснювати (журналістські) розслідування в відповідному правовому полі. Вже майже десять років на Україні існує Всеукраїнська асоціація приватних детективів, створена в травні 2012 року. За словами її керівників: «Законодавство не забороняє нашу діяльність, але не регулює її. Ось одна з цілей нашої асоціації – підготувати власний проект закону про приватну детективну діяльність таким, яким його бачать практики» (фрагмент промови з інтерв'ю для преси). Діяльності приватних детективів присвоєний код відповідно до класифікатора видів економічної діяльності. «Поняття приватної детективної діяльності у нас введено в класифікатор, і на цій підставі ми займаємося приватними розслідуваннями». «Приватних детективів не можна розглядати як альтернативу правоохоронній системі. Правоохоронна система володіє повноваженнями, яких немає у приватних організацій. Ми ж займаємося питаннями, які не входять до повноважень правоохоронних органів». Досить часто приватні детективи працюють у взаємодії з правоохоронними структурами. Зараз цими агентствами, крім саме «детективних розслідувань» нарівні з іншими послугами, надається наступний перелік послуг: правові/юридичні; із забезпечення безпеки/охорони/обладнання засобами сигналізації; психологічні; консалтингові; з шлюбно-сімейних відносин; по збору, відновленню інформації та перевірка з цією метою приміщень, розшуку; слідче та оперативне супроводження справ/перевірка за обліками; представлення інтересів в державних органах; фото-відео-стеження спостереження; перевірка на поліграфі (детекторі брехні); безпека підприємства/реєстрація, зміна настановних даних, ліквідація підприємств; перевірка способу життя дітей; розшук автомобілів і перевірка автомобілів на угон; розслідування злочинів в мережі Інтернет; пошук свідків; всі види експертиз/складання фоторобота; перевірка реєстрації угод по нерухомості; перевірка/допомога в оформленні документів; колекторські послуги; та інші, навіть: складання генеалогічного древа; проведення контрольних закупок/«прихований покупець»; впровадження свого співробітника; перевірка наданих даних служб знайомства, у тому числі в Інтернеті; зустріч приїжджаючих в чуже місто, супроводження по місту та області; астрологічні. Послуги пропонуються як одноразові, а також у вигляді комплексу охоронно-режимних заходів. Досвід країн, в яких приватна детективна діяльність законодавчо врегульована, показує, що функціонування приватних детективів і детективних підприємств та їх об'єднань значно підвищує відповідальність державної правоохоронної системи за своєчасне та високопрофесійне реагування на потреби громадян

і суспільства, звільняє правоохоронців від необхідності виконання багатьох незначних і невластивих їм функцій, сприяє загальному оздоровленню криміногенної ситуації. Так, приватні детективи та приватні детективні агентства надають істотну допомогу суб'єктам підприємницької діяльності у вивченні репутації та фінансового стану позичальників та інших партнерів, визначенні їх спроможності реально виконувати взяті на себе фінансові зобов'язання, що значною мірою перешкоджає укладенню ризикованих угод та ухилення боржників від сплати заборгованості. Черговий законопроект 2020 р. пропонує визначити різні критерії, в тому числі кваліфікаційні вимоги до приватних детективів, сферу приватної детективної діяльності, види детективних послуг, суб'єктів їх провадження, надання певних послуг, зберігання конфіденційної інформації та захист персональних даних тощо.

У Великій Британії, звідки родом відомий Шерлок Холмс, ніколи не було, немає і не передбачається профільного закону для детективної діяльності. На сьогодні ситуація в Британії абсолютно ідентична українській. Тим не менше, тисячі приватних детективів працюють в Англії, виконують завдання по всьому світу і ні в кого навіть думки не з'явиться сказати, що вони поза законом, їх потрібно легалізувати і так далі. Тобто законодавство країни, яке забезпечує будь-які види послуг – юридичні, консалтингові і так далі, – дозволяє надавати такі ж послуги і приватним детективам. Не треба забувати про такий фактор, що тут багато ризиків, небезпек пустити в діяльність шахраїв, корупціонерів. Тому закон має детально розписувати всі дії та відповідальності. У КВЕД 2010 внесений код господарської діяльності 8030. Діяльність приватних детективів. Тобто абсолютно законно людина, яка займається цією діяльністю, може включити код в діяльність або свого підприємства, або ФОПа, і спираючись на обмежувальні закони, чесно працювати в цьому полі [7].

Висновки. 1. У майбутньому Законі слід чітко визначити предмет детективної діяльності (тобто, які незахищені кодексами України дії вона буде охоплювати). Така, мабуть, цивільна (чи господарська) діяльність повинна регламентуватися відповідним Законом України (який зараз відсутній); обов'язково враховуючи Новий Кримінальний процесуальний кодекс України. 2. Принципами надання детективних послуг повинні бути: конфіденційність, порядність, інформування клієнта про реальні перспективи розслідування. 3. Має бути окреслена інформаційна основа (бази даних) детективної діяльності: наприклад, доступ до реєстру фізичних і юридичних осіб, які займаються підприємницькою діяльністю; доступ до окремих баз даних (МВС) (осіб: які вчинили злочини; злочинців, які перебувають у розшуку; осіб, які зникли безвісти; невідомих трупів та невідомих хворих; про спосіб вчинення злочину, про предмети вчинення злочину; певний (обмежений) доступ до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Тобто, до всього масиву інформації, яка містить дані стосовно досудового розслідування. Це відповідає сучасній філософії Нового Кримінального процесуального кодексу України. Де основний упор в дослідженні та оцінці доказів – перекладається на судові провадження. Таким чином, на досудовій стадії розслідування потрібно дати можливість якомога

більшому колу суб'єктів (в тому числі детективним агентствам) – можливість досліджувати інформацію стосовно злочину та вже отриману інформацію про вчинений злочин. Якщо слідчий має можливість досліджувати подію злочину за допомогою визначених КПК України засобів (слідчі дії, негласні слідчі дії), то інші учасники провадження не мають таких засобів. Тому такі детективні агентства призначені для ліквідації існуючої прогалини в реалізації іншими учасниками досудового провадження (зокрема, захисниками) дієвих засобів, методів і прийомів дослідження. 4. Визначені засоби (методи прийому), за допомогою яких збирається інформація стосовно вчинених злочинів. Тут виникає проблема – за допомогою чого захисник буде досліджувати вчинений злочин (це не прописане в процесуальному законодавстві). Виходячи з цього, доречно дозволити детективним агентствам проводити оперативно-розшукові заходи; перелік яких треба прописати у відповідному законі. 5. Що стосується Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», він не регламентує, наприклад, відповідну діяльність прикордонної служби, податкової служби в новому її підпорядкуванні, що також потребує вдосконалення. Визначаючи можливості збору інформації, її обробки, використання (в рамках такої діяльності), необхідно визначити, що дозволено державою, а на що потрібно отримувати дозвіл у клієнтів, відповідних органів; які положення повинен містити типовий договір детективних послуг тощо. За нашою думкою, детективна діяльність має свої окремі цілі та задачі, власний об'єкт та суб'єкти діяльності; власний інструментарій, що дозволить зробити детективну діяльність максимально ефективною та незалежною тощо. Функції та завдання приватних детективів і приватних детективних агентств повинні бути майже такі, як і у правоохоронних органів. Коли громадяни за деякими особистими причинами не можуть звернутися до цих органів, то їх функції братимуть на себе приватні детективні агентства: збирання, фіксування та дослідження відомостей, необхідних для розгляду справ у цивільному, господарському, адміністративному та кримінальному судочинстві (на договірній основі із сторонами судового процесу; вивчення ринку, пошук і збір інформації з відкритих джерел з метою підготовки ділових переговорів замовника, з'ясування фінансової платоспроможності, майнового стану та благонадійності потенційних ділових партнерів; з'ясування біографічних та інших даних, що характеризують особу, стосовно окремих громадян (за їхньої письмової згоди) при укладенні ними трудових та інших договорів із замовником приватних детективних (розшукових) послуг (зайняття в нього відповідної вакантної посади), виявлення їхніх ділових зв'язків, у тому числі з конкурентами замовника, в Україні і за кордоном; пошук осіб, місцезнаходження яких невідоме, з'ясування причин та обставин їх зникнення, можливостей і умов їх повернення, розшук осіб, які втратили рідинні або дружні зв'язки; розшук зниклого (втраченого або викраденого) майна, предметів і тварин; здійснення заходів з відтворення втраченої (зниклої) інформації з питань законних прав та інтересів замовника; пошук і збір даних, які можуть бути приводом або підставою для звернення замовника приватних детективних послуг до правоохоронних органів або до суду з метою захисту його законних прав та інтересів; виявлення фактів незаконного (несанкціонованого) збирання з метою використання відомостей, що становлять комерційну

таємницю замовника, або їх розголошення, а також фактів незаконного (не-санкціонованого) збирання конфіденційної інформації стосовно фізичних осіб; пошук, виявлення та фіксування фактів незаконного використання прав інтелектуальної власності, що належать замовнику, а також випадків недобросовісної конкуренції; пошук боржників та осіб, які ухиляються від виконання своїх договірних зобов'язань; забезпечення захисту інформації з обмеженим доступом (комерційної, промислової, професійної таємниці) замовника приватних детективних (розшукових) послуг; звертатися із запитом до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб; за згодою підприємств, установ, організацій у визначеному обсязі ознайомлюватися на підприємствах, в установах, організаціях з необхідними для здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом; проводити зовнішній огляд споруд, приміщень, інших об'єктів, доступ до яких не обмежений, а також за згодою власника чи уповноваженої ним особи проводити їх внутрішній огляд; проводити зовнішній огляд закритих для вільного доступу споруд, приміщень, інших об'єктів за згодою їх власників або законних користувачів, а також за згодою власника проводити їх внутрішній огляд; проводити огляд та вивчення матеріалів, предметів, документів за згодою їх власників або законних користувачів; отримувати на договірній основі письмові висновки та усні консультації фахівців та експертів з питань, що потребують спеціальних знань; здійснювати зовнішнє спостереження на відкритій місцевості, у громадських місцях та на транспорті; здійснювати кіно- і фотозйомку, відео- та аудіозапис, а також застосовувати інші технічні засоби, що не завдають шкоди життю та здоров'ю осіб, у службових приміщеннях – за письмовою згодою осіб, щодо яких здійснюється кіно- і фотозйомка, відео- та аудіозапис, а також з повідомленням власників чи законних користувачів цих приміщень; проводити усне опитування осіб тощо [9].

Прийняття закону дозволить легалізувати приватну детективну діяльність, яка фактично здійснюється, визнана суспільством та має попит, встановити форми і способи контролю держави за її провадженням. Проте, відповідний законопроект повинен надати достатнього об'єму повноважень детективам (повинен чітко та конкретно прописувати кожен крок), значно збільшити можливості громадян та суб'єктів господарювання України у захисті законних інтересів, конституційних прав та свобод.

Перелік посилань

1. Беззуб І. Приватна детективна діяльність: українські реалії та зарубіжний досвід. *Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. Social Communications Research Center. СІФЗ НЮБ ФПУ*. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2930:privatna-detektivna-diyalnist-

References

1. Bezzub, I. Private detective activity: Ukrainian realities and foreign experience. *Center for Social Communications Research Vernadskyi V. I. National Library of Ukraine*. Retrieved from: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2930:privatna-detektivna-diyalnist-

ukrajinski-realiji-ta-zarubizhnij-dosvid&catid=8&Itemid=350.

2. Гончаренко А. Частный детектив по-украински. *Аргументы и факты*. 2010. № 16. С. 10.

3. О частной детективной и охранный деятельности в Российской Федерации: Закон Российской Федерации от 11.03.1992 № 2487-1. Официальный интернет-портал правовой информации. URL: <http://pravo.gov.ru>.

4. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 01.06.2000 № 1775-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1775-14#Text>.

5. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

6. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

7. (Не)легальні приватні детективи: чи потрібен закон, який регулює їх діяльність. *УЛ: Українське радіо*. URL: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=93628>.

8. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 13.12.2012. № 1093. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45071.

9. Приватна детективна діяльність. *МАУП*. URL: <http://izmail.maup.com.ua/abiturient/putivnik/privatna-detektivna-diyalnist>.

10. Про детективну діяльність: проект Закону України від 01.07.2004. № 5380-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5380-1&skl=5.

ukrajinski-realiji-ta-zarubizhnij-dosvid&catid=8&Itemid=350 (in Ukrainian).

2. Goncharenko, A. (2010). A private detective in Ukraine. *Arguments and Facts*. No. 16. P. 10 (in Ukrainian).

3. Law of the Russian Federation "On private detective and security activities in the Russian Federation" No. 2487-1 dated March 11, 1992. The official Internet portal of legal information. Retrieved from: <http://pravo.gov.ru>. (in Russian).

4. Law of Ukraine "On licensing of Certain Types of Economic Activity" 01.06.2000 № 1775-III Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1775-14#Text>. (in Ukrainian).

5. Law of Ukraine "On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine" 14.10.2014 № 1698-VII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>. (in Ukrainian).

6. Constitution of Ukraine as of June 28, 1996. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (in Ukrainian).

7. (Il)legal private detectives: is there a need for a law regulating their activities. *Ukrainian Radio*. Retrieved from: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=93628>. (in Ukrainian).

8. Explanatory note to the Draft Law of Ukraine "On the Private Detective (investigative) Activity" dated 13.12.2012 No. 1093. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45071. (in Ukrainian).

9. The private detective activity. *Interregional Academy of Personnel Management*. Retrieved from: <http://izmail.maup.com.ua/abiturient/putivnik/privatna-detektivna-diyalnist>. (in Ukrainian).

10. Draft Law of Ukraine "On the Detective Activity" as of 01.07.2004 No. 5380-1. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5380-1&skl=5. (in Ukrainian).

11. Про детективну діяльність: проєкт Закону України від 07.04.2004 № 5380. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5380&skl=5.
12. Про зброю: проєкт Закону України / Ю. Кармазін, Л. Черновецький, В. Нечипорук, О. Рymaruk. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=12436.
13. Про охоронну діяльність: проєкт Закону України / Новікова О. В. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF3Q000I.html.
14. Про охоронну діяльність: проєкт Закону України / Просянка В. В. URL: http://ufrnsb.kiev.ua/pro_ohoronnu_dijalnist_2.html.
15. Про приватну детективну діяльність: проєкт Закону України / Галушко М. Л., Медяник В. А. від 04.02.2020. № 3010. Ліга Закон. Главный правовой портал Украины. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI01325A.html.
16. Про приватну детективну (розшукову) діяльність: проєкт Закону України від 13.12.2012 № 1093. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45071.
17. Про приватну детективну (розшукову) діяльність: проєкт Закону України від 28.12.2015 № 3726. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580.
18. Про приватну детективну (розшукову) діяльність: проєкт Закону України від 12.04.2010 № 6288. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=6288&skl=7.
19. Про приватну детективну діяльність: проєкт Закону України від 05.04.2000 № 5237. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
11. Draft Law of Ukraine “On the Detective Activity” of April 7, 2004. No. 5380. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5380&skl=5. (in Ukrainian).
12. Karmazin, Yu., Chernovetskiy, L., Nechyporuk, V., Rymaruk, O. (Eds.). Draft Law of Ukraine “On Weapons”. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=12436. (in Ukrainian).
13. Novikov, O. V. (Ed.). Draft Law of Ukraine “On Security Activities”. Retrieved from: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF3Q000I.html. (in Ukrainian).
14. Prosianka, V. V. (Ed.) Draft Law of Ukraine “On Security Activities”. Retrieved from: http://ufrnsb.kiev.ua/pro_ohoronnu_dijalnist_2.html. (in Ukrainian).
15. Halushko, M. L., Medianyuk, V. A. Draft Law of Ukraine “On the Private Detective Activity” dated 04.02.2020 No. 3010. League Law. The main legal portal of Ukraine. Retrieved from: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI01325A.html. (in Ukrainian).
16. Draft Law of Ukraine “On the Private Detective (investigative) Activity” dated 13.12.2012 No. 1093. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45071. (in Ukrainian).
17. Draft Law of Ukraine “On the Private Detective (investigative) Activity” of December 28, 2015. No. 3726. The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580. (in Ukrainian).
18. Draft Law of Ukraine “On the Private Detective (investigative) Activity” dated April 12, 2010. No. 6288. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=6288&skl=7. (in Ukrainian).
19. Draft Law of Ukraine “On the Private Detective Activity” as of April 5, 2000. No. 5237. The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. Retrieved from: <http://www.rada.gov.ua>.

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/web-proc4_1?pf3511=8121.

20. Семенишин М. О., Бесчастний В. М., Вітвіцький С. С., Бичин С. О., Назимко Є. С. Детективна діяльність в механізмі запобігання злочинності: монографія. Київ, 2020. 160 с.

21. Словник української мови: в 11-ти т. 1971. Т. 2. 550 с.

22. Черков В. О., Попов П. О. Приватна детективна діяльність в розвинутих країнах світу. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2010. Вип. 2. С. 248-259. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2010_2_35

23. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. Київ, 1998. Т. 2. 634 с.

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/web-proc4_1?pf3511=8121. (in Ukrainian).

20. Semenishyn, M. O., Beschastnyi, V. M., Vitvitskyi, S. S., Bychin, S. O., Nazymko, E. S. (2020). Detective activity in the mechanism of crime prevention: monograph. Kyiv. 160 p. (in Ukrainian).

21. Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes. Volume 2. 1971. 550 p. (in Ukrainian).

22. Cherkov, V. O., Popov, P. O. (2010). Private detective activity in developed countries. *Bulletin of E. O. Didorenko Luhansk State University of Internal Affairs*. Issue. 2. P. 248-259. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2010_2_35 5. (in Ukrainian).

23. Legal encyclopedia: in 6 volumes. Volume 2. Kyiv. 1998. 634 p. (in Ukrainian).

ON THE CURRENT STATE OF DETECTIVE ACTIVITY IN UKRAINE (SUBSTANTIATION OF THE POSSIBILITY AND EXPEDIENCY OF DETECTIVE ACTIVITY IN UKRAINE)

K. Kaliuha

The article deals with the current state of detective activity in Ukraine. The state and private sectors of detective activity in Ukraine have been investigated; possibilities and expediency of its legalization and functioning. A number of bills on the legalization of detective activity were considered; prerequisites for using such services; considered, so to speak – the prototypes of such activities. The experience of foreign countries and the developments of existing Ukrainian agencies are illustrated. The significance of the peculiarities of this type of law enforcement activity is highlighted, its individuality and common practice (like any other type of economic activity) are noted simultaneously. Preliminary conclusions are made about the state of its functioning and the prospects for further development and ways of improving detective activity in Ukraine and the like are outlined.

The future Law should clearly define the subject of detective activity. The principles of providing detective services should be: confidentiality, decency, informing the client about the real prospects of the investigation. The information basis (databases) of detective activity should be outlined: for example, access to the register of individuals and legal entities engaged in entrepreneurial activity; access to separate databases (MIA). Thus, at the pre-trial stage of the investigation, it is necessary to give the opportunity to as many subjects as possible (including detective agencies) – the opportunity to investigate information about the crime and information already received about the crime committed. Such detective agencies are designed to fill the existing gaps in the implementation by other participants of pre-trial proceedings (in particular, defenders) of effective means, methods, and techniques of research. The

means (methods, techniques) with the help of which information about the crimes committed are collected.

In our opinion, detective activity has its own separate goals and objectives, its own object and subjects of activity; its own tools that will make detective work as effective and independent as possible, etc.

The functions and tasks of private detectives and private detective agencies should be almost the same as those of law enforcement agencies. When citizens, for some personal reasons, cannot apply to these bodies, their functions will be taken over by private detective agencies.

Key words: detective work, detective firms, detective agencies, detective services, journalistic activity, police authorities, entrepreneurial activity, law enforcement activity, private security activity, security firms, searches.

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2022.67.26>

УДК 343.98

Анатолій Володимирович Старушкевич
кандидат юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник відділу нормативно-методичної
діяльності та стандартизації лабораторії організації наукової,
методичної діяльності, нормативного забезпечення
та міжнародного співробітництва

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7659-6646>

E-mail: anatolii.starushkevych@kndise.gov.ua

*Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України*

**РОЗРОБЛЕННЯ МЕТОДІВ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ
У 20-Х РОКАХ МИНУЛОГО СТОЛІТТЯ
(НА ПРИКЛАДІ «ЗАГАЛЬНОГО МЕТОДУ
РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ» І. М. ЯКИМОВА)**

Розглядається «загальний метод розслідування злочинів», розроблений радянським криміналістом Іваном Миколайовичем Якимовим у 20-х роках минулого століття. Показані позитивні якості методу: системність, етапність, дотримання діяльнісного та ситуативного підходів, використання низки аналітичних прийомів, груповий характер реалізації в ході розкриття та розслідування злочину. Доведено, що метод І. М. Якімова врахував найкращі положення подібних методів розроблених раніше науковцями провідних європейських країн Е. Ануштом (Німеччина), А. Вейнгартом (Німеччина), Г. Гроссом (Австрія), А. Ничефоро (Італія), Г. Шнейкертотом (Німеччина) та ін. Цим методом закладені основи для розроблення сучасного розділу криміналістики – криміналістичної методики та її складової –